

A hűség és a szeretet költője

A 85 éves Ébert Tibornak

Ha Ébert Tibor nevét hallom, az első szó, ami eszembe jut: a *polifónia*. Életművét ugyanis a többszólamúság, a polifónia jellemzi. Az önálló dallamvezetésű szólamok egymásnak felelnek, egymást erősítik, és együttes hangzásuk hozza létre azt a nyelvben (olykor csak szavakban vagy szótörmelékekben) fogalmazott *zeneművet*, amelyet nekem és egyáltalán az olvasóknak Ébert Tibor neve sugall. Ez a jellemzés annyival inkább illik őrá, mert azok közé a szerencsés emberek közé tartozik, akiknek egész életét szinte bepólyálta, védte a zene. Mert ha valaki nem tudná, Ébert Tibor a „civil életében” hegedűművész. Ez a „civil élet” itt vastos és durva paradoxon. A zene ugyanis nemcsak élettehetséget adott Ébert Tibornak, hanem birtokba vette, sejtjeit átítatta, magához hasonította, nevelte, formálta. Ez a formakultúra az, amely az éberti polifónia minden „szólamában” kísért. Írjon emberi hangra komponált harsány verset vagy bensőséges lírát, prózába tördelt költeményt vagy drámába öltöztetett történelmet, esetleg regényt, sajátos, reflexiókkal tűzdelt esszét vagy filozófiai paradigmákat, minden mondatában érezni lehet, még a paroxizmusig fokozott érzelmi kitöréseiben is, a zene formaépítő, fegyelmező jelenlétét.

*

A másik hívószó, amely Ébert Tibor nevéől elválaszthatatlan: *Pozsony*. A zene mellett ez a másik nagy ajándék, amit az élettől kapott. Számára ez a város – ahogy impozáns életművéből kibomlik – nemcsak a szülőföldet jelenti. Annál jóval többet: egy örökre elvesztett életformát, mondhatnám, egy valóságon túli létből táplálkozó életszemléletet. Számára Pozsony a tökéletesség reménytelenül is reményt sugárzó példája, Platón tengerbe süllyedt Atlantiszja. Ahogy a zene jelenléte ott kísért az életmű valamennyi darabjában, úgy bukkan fel újra meg újra ez a többértelmű, de mindig szívszorítóan aktuális Pozsony-motívum.

Ébert Tibor a történeti katasztrófákon túllépve visszaadta nekünk Pozsonyt. Neki köszönhetjük, hogy a Pozsony-Atlantisz, az igazi Pozsony visszakerült irodalmunkba, hogy a vágyott és mostanában még inkább hiányzó, jelképpé nemesedett Város a mienk lehet. Ébert Tibor számára Pozsony az elveszett teljesség. Az az álom és valóság határán lebegő valóság, amelyben a mostanság éppen hitelét veszített – még kimondani is félek – „multikulturális idea”, a híres pozsonyi „vonósnyégyes”, nem a politika, hanem a művészetből sarjadó szeretet és egymás megbecsülése szellemében valóban létrejöhetett.

Pozsony a sosem gyógyuló seb, a sajtó hiány, a huszadik század történetének egyik botrányköve. Mert nem csupán egy várost veszített el Ébert Tibor, nemcsak a varázslatos ifjúkor igézetét kapta ettől az egykor volt várostól, hanem annak hitét is, hogy a pozsonyi példa nyomán a művészetben, a szellem világában a közép-európai nyomorúságot is le lehet bírni. Ugyanakkor vele

együtt nekünk is tapasztalnunk kellett, hogy ez a valóság és álom szálaiból szőtt, de igenis létező világ a huszadik század mesterségesen gerjesztett örvényeiben darabjaira hullott.

*

Ébert Tibor: *Örvényben*. Napkút Kiadó, Bp., 2011

A Rákóczi Szövetség támogatásával, a Napkút Kiadó gondozásában megjelent *Örvényben* című kötet egymásra dobált emlékei ennek a történelmi katasztrófának a huszonegyedik századra átmentett – mondhatnám így is – hiteles archeológiai dokumentumai. Pazar kiállítási tárgyak, amelyeket kiemelhetünk a tárlóból, valamennyit kézbe vehetjük, megforgathatjuk, s rábírhatjuk, hogy elárulják titkukat. A kötetnek mottója is lehetne az egyik frappáns történetet lezáró mondat:

Én pedig még leírhattam mindezt.

Mert átéltem – tehetjük hozzá –, mert hűségesen megőriztem, és most lelkiismeretesen továbbadom. Az előbb említett polifónia és az elsüllyedt Atlanti-sz mellett ez a hűség és lelkiismeret a kötet ihletője. Mikor kézbe vettem, s lapjait szinte csak végigpörgettem, úgy éreztem, valami hiányzik belőle. Egyetlen verset sem láttam benne, pedig hiába

tartja magát Ébert Tibor elsősorban drámaírónak, én mindig úgy éreztem, az ő igazi otthona a költészet világa, ahol téli séta közben *farkasszürke lehelet foszladozó sálként lebeg körülötte*, és ha nem vigyázunk, ilyenkor *könnyen belegyalogolunk a rögeszmés időtlenségbe...*

Először, mondom, hiányoltam a verseket, aztán némileg megvigasztalódtam, mikor a *Rongyszőnyeg* prózaverseihez értem, s később meggyőződhettem, hogy versformába tördelt szövegek ugyan nem találhatóak az *összedobott emlékek* között, de a kötet minden írásán, ha csak egy villanásnyit is – legyen az ironikus beszámoló, megható gyerektörténet, esetleg fájó történelmi dokumentum –, megcsillan a költészet varázssugara. A látszólag csillagtávolságban lévő egyes darabokat éppen a lírai én állandó jelenléte foglalja egységbe. És válik ez a kezdetben szinte egymásra dobott leltárnak, impozáns archeológiai, történelmi kiállításnak induló kötet *tanúságtétellé*, majd pedig, szinte észrevétlenül, az örvénylő huszadik század emberének *személyes vallomásátá*.

A kötet nyitó írása adja kezünkbe a kulcsot.

Elhatároztam – olvasom –, hogy elszegődöm idegenvezetőnek Pozsonyban. (Bocsánat: Bratislavában.) Idegenvezető leszek, mindenben betartva az elvárásokat, előírásokat. Így hát tevékenységem szabályos, törvényes.

Ezek után kezdi a dóm, a Szent Márton-székesegyház bemutatásával, de minduntalan meg kell szakítania az ismertetést, s kénytelen közbevetni, hogy mi mindent nem mondhat el, miről kell hallgatnia, mert a magyar királyok koronázásáról nem szólhat, Corvin Mátyásról nem beszélhet, és azt sem említheti meg, hogy Donner remek szobrán Szent Márton magyar huszáregyenruhát visel. Végeérhetetlen sorban következnek mindazok a tények, események,

történetek, amelyekről idegenvezetőnknek hallgatnia kell, amelyeket ott, Pozsonyban nem mondhat el.

Kötetünk ezeknek az elhallgatásoknak egymásra épülő piramisa. „Idegenvezetőnk”, megszabadulva a rákényszerített hallgatástól, süllyedő emlékezetéből kihalássza mindazt, ami megőrzésre érdemes, és ami egy ilyen vékony, zsebre és olvasásra való kötetbe belesűríthető. Történeti utazás és útinapló, olykor még bedekkernek is elfogadható, majd politikai titkokat leplez le, hogy aztán egy-egy halhatatlanról odavetett vázlattal – Bartók és Kodály „arcképét” emelem ki – újra azokba a régiókba kerüljünk, amely „idegenvezetőnknek” is mentsvára. A kíméletlen történelmi örvény pedig kavarog, a pozsonyi diákat Budapestre dobja, a határátlépőt börtönbe sodorja, majd a nagy sorsforduló, 1956 után a megtorlás elől idegenbe menekül. Szilánkok, arcélek, nagy téli séták, olykor egy-egy anekdota, találkozások, de – ahogy említettem – ezeket is egységbe fogja az egész kötetből sugárzó líra.

A kötet – de talán azt is mondhatom, Ébert Tibor költészetének – másik kulcsa az utolsó oldalon olvasható *Találkozás magammal*.

„Találkoztam minden fával, minden házzal, minden perccel és órával, mert itt enyém a múlt, jelenemet elvesztettem, s a jövő már nincs, találkozom az arcokkal és sírkövekkel, harangzúgásokkal és hajókürtökkel, találkozom régen elúszott felhőkkel, ködökkel, hajdan ficáncoló, eltűnt hullámokkal, találkozom történelmi esélyekkel, kudarcokkal, lehetőségek szemcséivel, találkozni kell magammal, sikátorok meséivel, súrolt, sárgán illatozó folyosók csacsogásaival, lépcsőházakkal, találkozom létezőkkel és nem létezőkkel, sosem létezőkkel, találkozom árnyaimmal, árnyainkkal és azzal, ami átölel, magához int, követ és bepólyál, találkozom bizonyosságokkal és képzeletem csodáival, találkozom mindennel és mindenkivel, aki volt és akivel kell, találkozom velük, mert mind megjelenik, és találkozom búcsúzásokkal, búcsúzások búcsúzásaival, találkozom kísértetekkel és angyalokkal, mert angyalok szálltak ott fölöttem, angyalok, ők kísérték és vezettek.

Találkozom veled, veled, köszönettel... Pozsony.”

Ezzel a kör bezárult.

Mert mit is mond?

Ha a Várossal találkozom, magammal találkozom, ha a Várost ismerem, magamat ismerem meg. Pozsony és én egyek vagyunk.

Ez a misztikus azonosság, az azonosságot éltető *hűség* és *szeretet*, ez Ébert Tibor művészetének végső axiómája.

Albert Gábor

Tizenöt éve is köszöntöttünk, Tibor, tizenöt év után is eljöhet ideje. Most: alkotó egészséget kívánunk! (A szerk.)